

Proeftuinen Preventie & inclusie in de wijk

Stand van zaken en vervolg

juli 2019

Stade Advies
Suzanne Bunnik
Erik Vermathen
Juli 2019

StadeAdvies

Kwaliteit van samenleven

www.stadeadvies.nl

Inleiding

In september 2018 zijn in de wijken Stedenwijk en Haven proeftuinen gestart, met als doel om preventie van problematiek en inclusie van psychisch kwetsbare mensen met (mogelijk) verward gedrag vorm te geven. Een van de uitgangspunten daarbij was om niet iets heel nieuws te bouwen, maar om reeds in de wijk aanwezige bouwstenen te benutten en deze vanuit een gezamenlijke visie met elkaar te verbinden. Voorbeelden van zulke bouwstenen zijn bestaande inloopvoorzieningen, buurtkamers en activiteiten. Ook bewonersnetwerken en professionals in de wijk zijn ingrediënten voor een goede sociale infrastructuur voor inclusie en preventie. Een tweede belangrijk uitgangspunt was dat de wensen en behoeften van de doelgroep voorop zouden staan. En een derde dat professionals 'scharrelruimte' krijgen om vanuit de bedoeling te werken, zonder blauwdruk en aansluitend op het cliëntenperspectief.

Opbrengsten eerste fase

In de eerste fase zijn de in de wijk aanwezige bouwstenen voor een duurzame sociale infrastructuur nader verkend. We signaleerden dat de wijken Stedenwijk en Haven weliswaar van elkaar verschillen, maar dat beide beschikken over meerdere ontmoetingsplekken, een ruim activiteiten aanbod, vrijwilligersinitiatieven en voldoende aanwezigheid van professionele partijen zoals huisartsenpraktijken, een wijkteam en opbouwwerkers. Dit betekent echter nog niet dat kwetsbare bewoners wéten wat er voor hen is en bij wie ze terecht kunnen met vragen of problemen. En áls ze het weten, betekent dit niet dat ze de stap naar contact daadwerkelijk zetten. Ook is een ruim aanbod in de wijk nog geen garantie voor inclusiviteit. Hieronder verstaan we een aanbod waaraan kwetsbare bewoners gelijkwaardig kunnen meedoen en dat zowel preventief als herstellend kan werken.

In onze zoektocht naar wat daarvoor nodig is hebben we eerder al een aantal uitgangspunten voor een inclusief aanbod bepaald. Een duurzame sociale infrastructuur kent de volgende werkzame bestanddelen:

- Er is kennis in de wijk van GGZ problematiek.
- Er is een outreachende werkwijze: kwetsbare personen worden actief benaderd, opgezocht en gekoppeld. Bijvoorbeeld door een kleine taskforce van de professionals - met kennis van de wijk, de doelgroep en de GGZ. Het gaat erom dat vertrouwde gezichten duurzaam in de wijk aanwezig zijn.
- De instroom wordt gereguleerd en gefaseerd met begeleiding of buddy's. Outreachend signaleren, instroom via woningcorporaties, en begeleiding gericht op preventie of herstel sluiten goed op elkaar aan.
- De doelgroep wordt betrokken bij het bepalen van aanbod. Er zijn in de wijk zowel activiteiten om aan deel te nemen als mogelijkheden voor ontmoeting tijdens inloopbijeenkomsten.
- Er wordt gewerkt met buurtnetwerken met ervaringsdeskundigen en buddy's teneinde 24/7 ondersteuning te waarborgen indien nodig.

In het volgende plaatje hebben we deze werkzame bestanddelen gerangschikt.

De tweede fase

In de tweede fase is met twee *begeleidingsgroepen* (één voor Haven en één voor Stedenwijk) onderzocht in hoeverre de hiervoor genoemde werkzame bestanddelen al aanwezig zijn in de wijk in de door ons gevonden bouwstenen voor een duurzame sociale infrastructuur. Ook zijn in deze fase de begeleidingsgroepen van Stedenwijk en Haven benut om de wensen van kwetsbare bewoners te onderzoeken. Het is immers een van de uitgangspunten van de proeftuin dat zij een belangrijke stem hebben in de ontwikkeling van de inclusieve wijk.

In Haven is een *klankbordgroep* met kwetsbare bewoners in het leven geroepen. Zij geeft de begeleidingsgroep gevraagd en ongevraagd advies en wordt actief geraadpleegd bij het ontwikkelproces. In Stedenwijk is een *enquête* uitgezet onder kwetsbare bewoners en er is een bijeenkomst georganiseerd voor kwetsbare bewoners en professionals die direct contact hebben met deze doelgroep om hun stem te laten horen.

Bevindingen behoeftepeiling:

De behoeften van psychisch kwetsbare bewoners zijn, net als die van andere wijkbewoners, heel divers. Er is zeker behoefte aan participeren en deel uitmaken van de wijk. De een heeft meer behoefte aan ontmoeting, een ander wil graag deelnemen aan uiteenlopende activiteiten. Sommigen willen dat met lotgenoten, terwijl anderen juist graag in een gemengd gezelschap willen participeren.

De meeste kwetsbare bewoners die reageerden kennen meerdere plekken in de wijk waar ze anderen kunnen ontmoeten. Er zijn echter verschillende obstakels om de stap naar participatie daadwerkelijk te maken. Het kan bijvoorbeeld gaan om angst (men durft het niet alleen) of onwetendheid (men kent de mogelijkheden niet) of de activiteiten die er zijn sluiten niet aan.

De bewoners die we spraken gaan in eerste instantie naar een plek die ze via een vertrouwd iemand kennen. Alvorens ze naar een andere ontmoetingsplek gaan hebben ze vooral behoefte aan meer en betere informatie over wat daar gebeurt via de krant, een buurtbrief die huis aan huis wordt verspreid of via het internet. Niet iedereen heeft makkelijk toegang tot internet. De huidige informatievoorziening schiet tekort. De geënquêteerden geven in de enquête aan geen behoefte te hebben aan ondersteuning bij het leggen van contact, maar in de gesprekken die wij voerden blijkt dat zij contact met een bekend gezicht wel op prijs stellen.

Het huidige aanbod is niet bij iedereen bekend. Niet bij de wijkbewoners, maar ook niet bij de professionals die we spraken. Het overzicht ontbreekt. Ook sluit het huidige aanbod niet in elk opzicht aan bij de door ons geformuleerde werkzame bestanddelen: er is geen gereguleerde instroom in de zin dat de (zorg)behoeften vooraf helder in beeld zijn en er is geen 24/7 ondersteuning vanuit steunnetwerken. Er zijn verschillende partijen die outreachend werken, maar om tot een gereguleerde instroom te komen kan en moet de samenwerking beter. Er is bovendien geen goede verbinding tussen instroom en beschikbaar aanbod, iets wat juist voor kwetsbare mensen erg belangrijk is.

Model voor vervolg

Het onderzoek en de behoeftepeiling hebben geleid tot een model waarmee op maat kan worden gebouwd aan een inclusieve wijk. Dit gebeurt aan de hand van drie elementen: de Ingang, de Menukaart en de Schakelfunctie. Met het in beeld brengen en ontwikkelen van deze drie elementen -waarbij we zoveel mogelijk gebruik maken van wat er al is- verwachten we vraag en aanbod beter aan elkaar te kunnen verbinden en geleidelijk ook beter op elkaar te kunnen afstemmen.

- De Ingang:

De instroom betreft enerzijds nieuwe bewoners die in de wijk instromen en anderzijds zittende bewoners.

Het is belangrijk om *nieuwe bewoners* welkom te heten in de wijk en hen bij geconstateerde psychische kwetsbaarheid te koppelen aan het netwerk of voorzieningen in de wijk. Zo kunnen zij zich verbonden voelen en kunnen eventuele signalen dat het niet goed gaat, snel worden opgevolgd. Dit verbetert het leefklimaat voor henzelf en voor de buurt. Outreachend werken met ervaringsdeskundigen en buddy's is daarbij belangrijk, maar we willen ook

afspraken maken over het koppelen van de zorgvraag aan de woningtoewijzing. Hiermee willen we de instroomfunctie verbeteren.

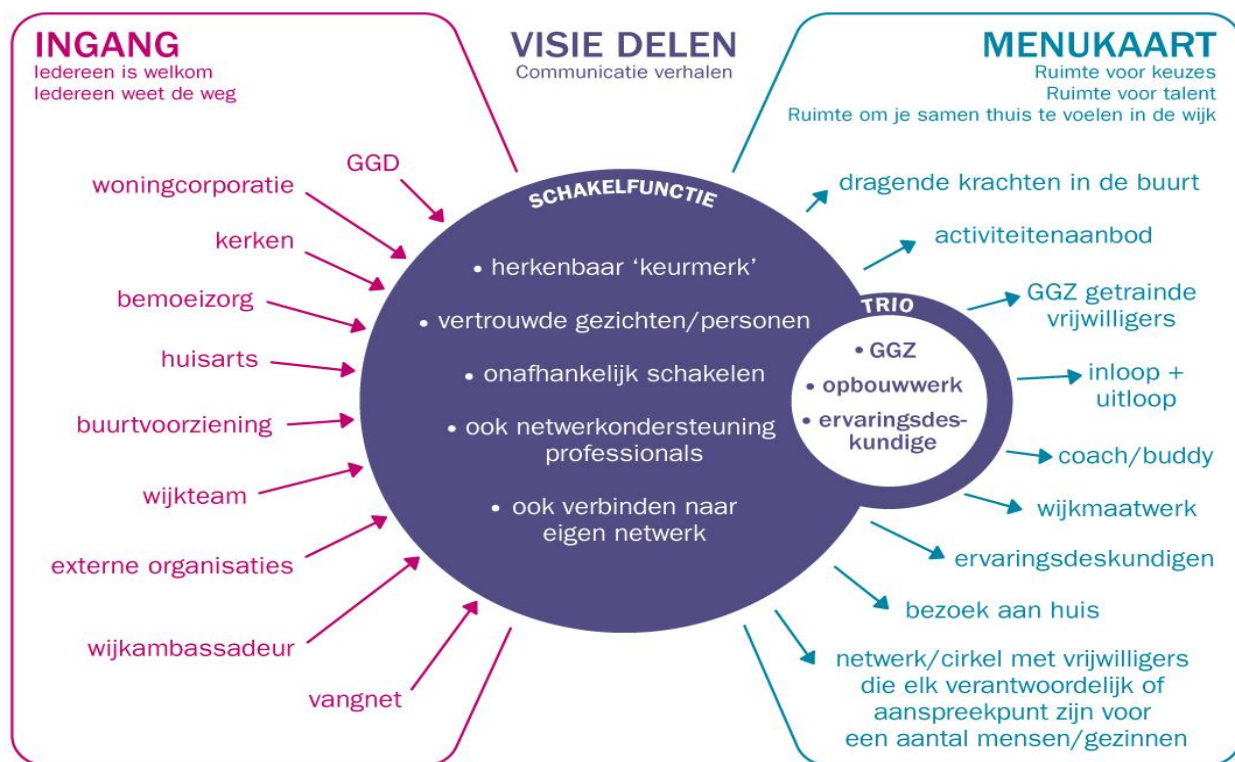
Kwetsbare bewoners die al in de wijk wonen zijn vaak -maar niet altijd- bekend. Ze zijn bekend wanneer ze overlast veroorzaken of omdat ze professionele ambulante begeleiding hebben en in beeld zijn bij één of meer instellingen. Maar ook komt het voor dat mensen 'in stilte lijden', vereenzamen en verpieteren achter de voordeur. Ook die mensen willen we graag in beeld krijgen. Dat vraagt dat we de ogen en oren van de buurt, de bewoners die opletten en veel weten, beter verbinden en in stelling brengen. En het vraagt dat we alle professionele partijen in de wijk helpen om alert te zijn op het signaleren van kwetsbare mensen.

• De Menukaart:

Dit betreft het totale aanbod in de wijk aan inloop, (herstel)activiteiten, buddy's, informele en professionele begeleiding. De menukaart maakt inzichtelijk wat er allemaal te kiezen valt. Aan deze menukaart moeten nog meer herstelactiviteiten en netwerken van psychisch kwetsbare mensen worden toegevoegd. Ook de ondersteuning van de draagkracht van de buurtgenoten moet voor versterking van de inclusie worden verbeterd.

• De Schakelfunctie:

Het ontbreken van een schakel tussen de psychisch kwetsbare bewoners (instroom) en het mogelijk ondersteuningsaanbod (de opties op de menukaart) is op dit moment een groot gemis. Regulier opbouwwerk vervult deze taak gedeeltelijk, evenals andere professionals, maar niemand heeft het gehele overzicht. En in de hectische praktijk van alledag is samenwerking soms lastig. Juist hierdoor vallen kwetsbare mensen tussen wal en schip. Vooral omdat zij meer dan anderen drempels ervaren bij het deelnemen aan het gewone leven in de wijk. Daarom behoort netwerk- en draagkrachtversterking ook tot de schakelfunctie.

Hoe verder?

Hoewel de wijken niet hetzelfde zijn en deels verschillen in problematiek, sfeer en opties op de menukaart, gaan we het hiervoor geschetste model met verschillende functies in beide proeftuinwijken gebruiken om op maat te bouwen aan een meer inclusieve wijk.

Aanpak

Bij onze aanpak blijven we uitgaan van het concept van lerend ontwikkelen. Dit betekent dat niet alles vooraf wordt bepaald en bij aanvang al vastligt. Het doel dat we willen bereiken ligt wél vast, namelijk het bevorderen van een inclusieve wijk waar mensen met psychische kwetsbaarheid gezien worden en zich thuis voelen, en waarin eventuele problemen snel worden opgemerkt en opgelost. Maar de route om dat doel te bereiken wordt gaandeweg ontdekt. Elke volgende stap wordt door de voorgaande ingeleid. Dit leidt tot een rijker eindproduct dat gedragen wordt door alle betrokkenen.

Het is belangrijk dat niet alleen professionals, maar ook wijkbewoners meedenken en mee-ontwikkelen. Het versterken van netwerken, herstel en draagkracht door trainingen en professionele ondersteuning is een permanent proces. Een inclusieve wijk wordt namelijk gedragen door de mensen die er wonen, zowel de kwetsbare mensen als mensen met meer draagkracht. Iedereen moet zich thuis kunnen voelen en iedereen kan een bijdrage leveren.

Een eerste concreet resultaat van deze zoekende, hands-on aanpak, waarbij gebruik gemaakt wordt van wat er al is, is het nieuwe buurtlokaal Kimwierden 88 in Haven. Dit lokaal was al in ontwikkeling op initiatief van bewoners, die hierbij ondersteund werden door Ymere en de Schoor. In de proeftuin is de klankbordgroep van Haven in deze ontwikkeling meegenomen en zijn er al voor de start van de nieuwe voorziening goede afspraken gemaakt over inloop voor kwetsbare buurtgenoten.

De volgende fase

Om het model in de proeftuin verder te gaan ontwikkelen en in de praktijk uit te proberen wordt een schakelteam samengesteld. In het schakelteam zitten de volgende functies: instroom begeleiden, schakelen, herstelbevordering, draagkrachtbevordering. We streven naar een vast team met duidelijke gezichten voor de wijk. De schakelfunctie bestaat in de proeftuin uit een trio: een GGZ-professional, een opbouwwerker en een ervaringsdeskundige met kennis van de betreffende wijk. De drie medewerkers hebben alle drie een eigen zwaartepunt bij de werkzaamheden, maar werken wel vloeiend samen en opereren als één team.

Bij de *medewerker met GGZ achtergrond* ligt de nadruk op de ingang: instroombegeleiding, beoordeling instroom en signalering, kunnen verwijzen, bepalen inzet extra expertise, verbinding leggen met verwijzers en tussen zorg en veiligheid.

Bij de *medewerker met opbouwwerk achtergrond* ligt de nadruk op verbinding leggen met activiteiten aanbod, geschikte locaties en ontwikkelingen in de wijk, draagvlak versterken, (inzet) bemiddeling, draagkrachtontwikkeling (inclusie) en aanbodontwikkeling.

De *ervaringsdeskundige* helpt bij netwerkontwikkeling binnen de doelgroep, het vinden en inzetten van buddy's, andere ervaringsdeskundige inzetten bij trainingen en presentaties, het verbinden van mensen met (herstel)activiteiten en bevorderen van kennis en wederzijds begrip.

Samen bouwen we de komende fase aan de volgende onderdelen:

- De *ingang voor nieuwe inwoners*. We onderzoeken hoe we wijkambassadeurs kunnen inzetten bij het welkom heten van bewoners, en hoe we hen én andere partijen in de wijk (zoals woningcorporaties) kunnen ondersteunen bij de signalering van mogelijk kwetsbare bewoners. Ook zoeken we uit hoe we de verbinding met bestaande aanbod en zorg al vooraf goed kunnen vormgeven.
- De *ingang voor zittende bewoners*. We onderzoeken hoe we bestaande kanalen en personen beter kunnen benutten bij het signaleren en doorgeleiden van kwetsbare bewoners naar het aanbod. Om te voorkomen dat zij niet aankomen en om de bekendheid van de schakelfunctie te vergroten en verduurzamen zal outreachend worden gewerkt, bijvoorbeeld met buddy's en ervaringsdeskundige vrijwilligers.
- De *schakelfunctie*. Het schakelteam bouwt de komende periode verder aan een schakelfunctie die na de proeftuinen in alle wijken bruikbaar is en waarmee we in heel Almere kwetsbare mensen kunnen verbinden met wat er al is. Zij onderzoeken hoe een outreachende werkwijze met betrekking tot de instroom vorm kan krijgen, hoe de schakelfunctie het beste ingevuld kan worden en hoe de menukaart kan worden uitgebreid met draagkracht- en herstelbevorderende activiteiten.
- De *menukaart*. We bouwen de menukaart verder uit, afhankelijk van wat de wijk nodig heeft. Op deze menukaart moet zoals gezegd nog meer draagkrachtontwikkeling van de buurtgenoten beschikbaar komen. Ook moeten er meer herstelactiviteiten en netwerken van psychisch kwetsbare mensen worden toegevoegd. We willen deze netwerken nauw laten aansluiten op wat er verder in de wijk aanwezig is. Uitgangspunt bij het activiteitenaanbod is dat kwetsbare mensen verschillende behoeften hebben en dat er verschillende niveaus van meedoen kunnen zijn: binnen een GGZ setting, met een buddy of met reguliere activiteiten in de wijk. We willen op deze inclusie-ladder op elke trede iets goeds te bieden hebben en aanhaken bij de herstelactiviteiten in de wijk.

Projectleiding:

- bewaken van de (innoverende en transformerende) implementatie van het model;
- regelen van de randvoorwaarden, zoals samenstellen schakelteams, taakomschrijvingen, communicatie(middelen), registratie en privacy, verbinding met andere partijen (convenant?);
- maken van afspraken met woningcorporaties over het koppelen van de zorgvraag aan de woningtoewijzing, met als doel de instroomfunctie te verbeteren;
- aansturen van het leer- en ontwikkeltraject, ook voor wat betreft toepasbaarheid in andere wijken;
- ondersteunen en coachen van de schakelfunctionarissen bij de uitvoering;
- bevorderen van een duurzame aanpak;
- evalueren en overleggen met betrokkenen en opdrachtgevers (schakelteam, organisaties, gemeente, ervaringsdeskundigen), verzorgen van verslaglegging, en geven van advies voor de implementatie.

Planning

Regelen randvoorwaarden: augustus-september (2 maanden)

Het gaat hierbij o.a. om bemensing, het zorgen voor contactmogelijkheden, communicatiemiddelen, publiciteit en juridische zaken.

Uitvoeringsfase: oktober-mei (8 maanden)

Het schakelteam geeft al doende en lerende samen met de projectleiding de schakelfunctie verder vorm. Zij leggen verbindingen met andere professionals in initiatieven in de wijk, leggen contacten binnen de doelgroep, bouwen netwerken op en bevorderen activiteiten die de draagkracht en inclusie versterken. Dit moet min of meer organisch groeien. Inzet van het schakelteam bedraagt binnen de proeftuin 12 uren per week in beide wijken.

Evaluatie, evt. bijstelling: juni-augustus (3 maanden)

Evaluatie, besluitvorming, evt. bijstelling 'bij geopende winkel' ter voorbereiding op de start van de structurele schakelfunctie in Haven en Stedenwijk.

Start structurele schakelfunctie in Haven en Stedenwijk: september 2020

